

De ongenaakbaarheid van het Oosten

'Ein Auftrag für Otto Kwant' van Jochen Schmidt

Boeken - 1 oktober 2020 - Auteur: Ewout van der Knaap

Het West-Europese perspectief op het voormalige Oostblok wordt gedomineerd door de Koude Oorlog, de ontwikkelingen na de val van de Muur en natuurlijk actuele uitwassen. Het beeld dat blijft hangen is dat de democratie er niet op orde is en oppositie met alle methodes wordt neergesabeld. 'Ein Auftrag für Otto Kwant' is een roman die zich afspeelt in een fictieve, bizarre post-Sovjetische staat.

Het verhaal gaat om een architectuurstudent die voor een dictator een prestigieus gebouw moet ontwerpen en bouwen. Maar de student Otto Kwant wil ervandoor. Dat is een bijna onmogelijke opgave, en het leidt tot een avontuurlijke en groteske vlucht. Dit alles is in goede handen bij Jochen Schmidt, een auteur die gedetailleerd en met vaart kan schrijven. In 29 hoofdstukken, in drie delen, onderwerpt hij lezers aan talrijke plotwendingen en we beleven alles via het perspectief van Otto mee. Hier en daar proef je de sfeer van Hergés stripheld Kuifje, bijvoorbeeld uit 'Kuifje in het land van de sovjets' dat oorspronkelijk in 1930 verscheen.

Otto is de typische antiheld, die tegen zijn wil in moeilijke situaties geraakt. De roman speelt met het stramien van een ontwikkelingsroman: de held krijgt een opdracht, gaat op avontuur en rijpt gaandeweg. Otto wordt getypeerd als iemand voor wie de grootste overgang in zijn leven de stap van Quadro, Duplo naar Lego geweest was. En juist hij moet een project in Berlijn begeleiden. Gevraagd wat hij van Berlijn vindt, antwoordt hij „Ein bißchen weit im Osten, aber natürlich trotzdem immer eine Reise wert“.

De president noemt Eisenhüttenstadt “de mooiste stad van Duitsland”. In de Duitse hoofdstad krijgt hij de opdracht een sterarchitect te assisteren en naar Urfustan te reizen. Zo belandt Otto nog wat verder in het Oosten. In die (fictieve) staat blijkt dat de president de “architect van het vaderland” is en megalomane ideeën heeft over de ruimtelijke inrichting. Op raadselachtige wijze verdwijnt de Duitse sterarchitect en meteen wordt Otto als de leider van het project gezien. Hij ontmoet de president die enkele jaren in Eisenhüttenstadt heeft gewoond. De stad heette tot 1961 StalinStadt en is bekend uit de roman 'Das schweigende Klassenzimmer' (2006) van Dietrich Garstka, succesvol verfilmd

in 2018. De president noemt Eisenhüttenstadt “de mooiste stad van Duitsland” en hij hekelt het feit dat na de val van de Muur de stad verviel. Hij wist enkele gebouwen te kopen en in Urfustan neer te zetten: “iets in uw economische systeem gaat verkeerd”, meent hij kritisch over het Westen.

Schmidts humoristische toon gaat gepaard met een maatschappijkritische blik die ook op het Westen gericht is: door mee te werken aan architectonische en milieuvervuilende gedochten en door ondemocratische regimes te dienen houden westerse firma's een systeem in stand. Ook het toerisme voedt de wantoestanden. Jochen Schmidt ontvouwt een door gebrekkige architectuur verwoest landschap. Niets functioneert zoals je zou verwachten, lichtschakelaars zijn ondoorgrondelijk en de openbare ruimte lijkt vijandig. Geheime diensten zijn actief, een staatsgreep wordt voorbereid en het eten is slecht. Slapstickelementen worden gecombineerd met de ondoorgrondelijkheid van de omgeving, wat aan Kafka doet denken.

Otto probeert aan zijn opdracht te ontsnappen, belandt in een vervallen gevangenis waar hij een monsterlijke medegevangene heeft en de opsluiting doorstaat dankzij de lectuur van Paulo Coelho's spirituele tekst 'De alchemist'. Hij vindt uiteindelijk Duitstaligen op zijn pad die hem kunnen helpen. In een gemeenschap van nazaten van door Stalin verbannen etnische Duitsers wordt Otto vriendelijk onthaald. Ze brabbelen een vreemd soort Duits. Als tegengebaar kruipt hij schaamtevol in de rol van Duitse regeringschef (Hitler), omdat de 100 jarige Hilda had verwacht dat zij zou worden gehuldigd. Tegen het einde hoopt Otto te kunnen vluchten door zich bij Duitse bejaarde toeristen aan te sluiten. Het levert hilarische en memorabele passages op.

Jochen Schmidt is meer dan de mede-oprichter van de Berliner Lesebühne 'Chaussee der Enthusiasten'. Hij brak door met verhalen, maar schreef ook over Marcel Proust onder wiens invloed hij stond in zijn vorige roman 'Zuckersand' (2017), een plotloze roman over herinneringen aan voorwerpen uit de DDR. Met David Wagner schreef hij een boek over hun jeugdijaren: 'Drüben und drüben' (2014). Naast diverse romans schreef hij eigenzinnige boeken als 'Dudenbrooks', 'Schmythologie' en 'Paargespräche'. Voorstudies van 'Ein Auftrag für Otto Kwant' vinden we in zijn reisliteraire teksten 'Gebrauchsanweisung für Rumänien' en 'Gebrauchsanweisung für Ostdeutschland'. 'Ein Auftrag für Otto Kwant' staat garant voor leesplezier en vraagt om een vertaling. Het kan de start zijn van een oeuvre in vertaling.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/40047/de-ongenaakbaarheid-van-het-oosten>